

M-2566

Handlingsplan for kystlynghei

– og tilhørende arts mangfold i perioden 2023–2037

Kystlynghei er en seminaturlig, åpen og heipreget naturtype i et oseanisk klima, dominert av dvergbusker med røsslyng som en viktig art, formet gjennom rydding av kratt og skog, og betinget av langvarig hevd med beite, lyngsviing/brenning, lyngslått eller en kombinasjon av disse.

Kystlynghei på Lurekalven, Vestland. | Foto: Liv Guri Velle

Kystlynghei er en sterkt trua naturtype i Norge. I 2015 ble naturtypen *utvalgt naturtype* gjennom forskrift hjemlet i naturmangfoldloven. Et faggrunnlag med handlingsplan for kystlynghei ble utarbeidet i 2013.

Denne handlingsplanen gjelder for perioden 2023–2037 og avløser og viderefører arbeidet for kystlynghei fra første planperiode.

Innhold

Sammendrag

1. Introduksjon til handlingsplanen

2. Mål i handlingsplanperioden 2023–2037

3. Prioriterte tiltak

4. Virkemidler for å nå målene

5. Effekter av virkemidler og tiltak

6. Vurdering av måloppnåelse

7. Tabell med prioriterte tiltak

Sammendrag

Kystlynghei er en seminaturlig, åpen og heipreget naturtype i et oseanisk klima, dominert av dvergbusker med røsslyng som en viktig art, formet gjennom rydding av kratt og skog, og betinget av langvarig hevd med beite, lyngsviing/brenning, lyngslått eller en kombinasjon av disse. Kystlynghei er en sterkt trua naturtype, og en utvalgt naturtype etter naturmangfoldloven. De viktigste trusselfaktorene for kystlyngheia er gjengroing på grunn av opphørt hevd, sammen med tilplanting og spredning av skog, oppdyrking, gjødsling og nedbygging.

Kystlynghei har vært fulgt opp gjennom faggrunnlag med handlingsplan for kystlynghei siden 2013. Resultater fra perioden 2013–2023 viser at man er kommet godt i gang og at tiltakene virker. Forvaltningsmodellen for å gjennomføre handlingsplanen bidrar til å mobilisere, målrette og kvalitetssikre tiltak i samarbeid med miljø- og landbruksforvaltning,

grunneiere/skjøtselsarbeidere og fagmiljøer.

Skjøtselsinnsats videreført på nivået i 2023 bidrar til å ta vare på et utvalg enkeltlokaliteter. Dette vil ikke på sikt være tilstrekkelig til å ivareta nasjonal utbredelse og variasjon av naturtypen, eller tilhørende arts mangfold. Om også skjøtsel på dagens nivå opphører, og uten noen videre tiltak, vil konsekvensen bli at kystlynghei som naturtype, og trolig noe av det tilhørende arts mangfoldet, over tid går tapt fra Norge. Handlingsplanen for kystlynghei videreføres derfor fram til 2037.

Handlingsplanen skal bidra til å oppfylle internasjonale forpliktelser, mål og forpliktelser i nasjonalt lovverk og nasjonale mål for naturmangfold. Naturtypen og variasjonen av kystlynghei i Norge skal ivaretas innenfor hele det naturlige utbredelsesområdet, noe som betyr kysten fra Hvaler nordover til Troms og Finnmark fylke.

Det overordna målet for handlingsplanen er at naturtypen kystlynghei ivaretas nasjonalt og at utviklingen bedres. Dette innebærer at utbredelse og forekomst av kystlynghei i Norge, og tilstanden på kystlyngheiarealer, bedres nok til at naturtypen blir klassifisert som mindre trua ved rødlistevurdering av naturtyper fram mot 2037. Fire tematiske delmål skal bidra til å nå det overordna målet: langsiktig skjøtsel og restaurering i hele landet, effektivt samarbeid og organisering, god kunnskap og dokumentasjon, og god veiledning og formidling.

Handlingsplanen gir prioriterte tiltak for å nå hvert av de fire delmålene. Videre omtales virkemidler som vil være sentrale i gjennomføringen av planen, organisering av arbeidet og samordning på tvers.

Publisering av nye rødlistevurderinger av trua naturtyper vil være sentrale tidspunkter for å vurdere måloppnåelse for handlingsplanen. I tillegg vil måloppnåelse og avstand til oppsatte mål vurderes underveis i handlingsplanperioden. Samla måloppnåelse i planperioden vil evalueres i sluttåret 2037.

Coastal heathlands

[Helpful English text](#)

Coastal heathland is a semi-natural habitat type with open, treeless heaths in an oceanic climate, dominated by dwarf bush vegetation with heather (*Calluna vulgaris*) as a dominating species. The habitat is shaped through clearing of scrub and forest and conditioned by many years of anthropogenic management like year-round grazing, controlled burning, scything or a combination of all. Coastal heathland is an endangered habitat type and a selected habitat type according to Norwegian biodiversity law. The most prevalent threats are overgrowing by shrubs due to ceased management, planting and dispersal of forest, cultivation, fertilization and land-use change.

Coastal heathlands have been followed up through a knowledge-based action plan since 2013. Results from the plan period 2013–2023 shows that the implemented measures have been initiated and are effective. The management model for implementing the action plan is contributing to mobilize, focus and keep the quality high

in the collaboration with environmental and agricultural management, landowners, managers and specialist communities.

Continuing the measures active in 2023 helps keeping up the quality of a selected few locations. However, this is not sufficient to preserve national spread and variation in the habitat type and its accompanying biodiversity. If management practices at the level of today stops and no other measures are implemented, the consequence will be that coastal heathlands and its biodiversity will be lost in Norway. The action plan for coastal heathland is therefore being continued to 2037.

The updated action plan will aid national duties and laws, as well as to reach goals and commitments in international conventions. The habitat type and variation within coastal heathlands in Norway will be safeguarded in all its natural range, from the coast in Hvaler, to Troms and Finnmark county.

The overarching goal of the action plan is to, long term, take care of the habitat type coastal heathland, while at the same time bettering its status. This means that the spread and occurrence of coastal heathlands in Norway, as well as their quality, need to be improved enough to make the habitat type classified as less threatened on the red list assessment for nature types before 2037. Four thematic sub-goals will help reach the overarching goal: long-term management and restauration throughout the country, effective collaboration and organization, good knowledge and documentation, and good guidance and communication.

The action plan provides prioritized measures to reach each of the four sub-goals. Furthermore, central tools and techniques for implementing the plan, organizing work and collaboration across sectors are discussed.

The publication of new red lists for endangered habitat types will be important to assess target achievement and quality for the action plan. Target achievement and distance to the set goals will be assessed throughout the plan period, and overall target achievement will be evaluated in 2037.

– [Lukk](#)

Introduksjon til handlingsplanen

Hvorfor trenger vi en handlingsplan for kystlynghei?

Innhold

[1.1 Hva er kystlynghei?](#)

[1.2 Utvikling uten videre tiltak](#)

[1.3 Nasjonale og internasjonale forpliktelser](#)

[1.4 Resultater og erfaringer fra første handlingsplanperiode](#)

[1.5 Videreføringer i handlingsplanen 2023–2037](#)

[1.6 Om målsetning og virkeområde](#)

En handlingsplan er et dokument som konkretiserer hvilke handlinger som må til for å nå et mål. Bakgrunnen for de valgte handlingene ligger som regel i forarbeidene og omtales ikke i selve handlingsplanen.

Handlingsplanen identifiserer *hva* som skal gjøres (tiltak), *hvem* som gjør hva, og *hvordan* arbeid og tiltak organiseres og finansieres, og *hvilke* juridiske, økonomiske og administrative virkemidler som er aktuelle å bruke.

Handlingsplanen skal fungere som et overordna verktøy for forvaltning på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. Brukere av planen er hovedsakelig de som forvalter virkemidlene (forvaltningsmyndigheter på ulike nivå). Den er også relevant for de som utfører tiltakene, og for andre aktører som forvaltningen samarbeider med i oppfølgingen.

– [Lukk](#)

1.1 Hva er kystlynghei?

Kystlynghei er en kulturbetinget naturtype som har eksistert langs store deler av Norgeskysten i flere tusen år. Kystlynghei defineres som en seminaturlig, åpen og heipreget naturtype i et oceanisk klima, dominert av dvergbusker med røsslyng som en viktig art, formet gjennom rydding av kratt og skog, og betinget av langvarig hevd med beite, lyngsviing/brenning, lyngslått eller en kombinasjon av disse.

Kystlynghei er [en sterkt trua naturtype](#). De viktigste trusselfaktorene for kystlyngheia er gjengroing på grunn av opphørt hevd, tilplanting og spredning av skog, nedbygging, oppdyrking og gjødsling.

Kystlynghei er avhengig av menneskelig påvirkning gjennom rydding av busker og kratt, lyngsviing, beiting og historisk sett lyngslått. Slik positiv menneskelig påvirkning omtales også som [skjøtsel](#) og å opprettholde *god hevd*.

I dag holdes lyngheiene i hevd gjennom tilpasset skjøtsel i regi av bønder og grunneiere, og der flere mottar tilskudd fra jordbruks- og miljøforvaltninga. I tillegg skjøttes kystlynghei

i flere verneområder ved hjelp av innsats fra Statens naturoppsyn, grunneiere/drivere og andre.

For mer informasjon om kystlynghei, se:

Relatert om kystlynghei

› [Kystlynghei - Miljøstatus.no](#)

Fakta og status for kystlynghei i Norge

› [Kystlyngheiene i Norge - kunnskapsstatus og beskrivelse av 23 referanseområder](#)

Rapport fra Universitetet i Bergen og Lyngheisenteret

› [Lyngsviing - brosjyre](#)

› [Beiting i kystlynghei - brosjyre](#)

1.2 Utvikling uten videre tiltak

Opphør av beiting, lyngsviing og rydding av busker og kratt over lengre tid vil redusere tilstanden på kystlyngheiene. Gjengroing av kystlyngheiene fører til grovvokst lyng, økt innslag av einer og etter hvert oppslag av lauvskog, bl.a. bjørk, rogn og furu. Til slutt går naturtypen over til ulike typer skogsnatur, og er ikke lenger egnet for lyngheidrift med tilhørende matproduksjon. Økosystemtjenestene knytta til kystlynghei svekkes. Kystlynghei i god hevd har for eksempel en brannforebyggende funksjon, mens opphør av beite og lyngsviing gir økt mengde grov, gammel lyng og tørt gras som er lettere antennelig enn frisk lyng.

Skjøtselsinnsats videreført på dagens nivå bidrar til å ta vare på enkeltlokaliteter langs store deler av kysten. Dette nivået vil ikke på sikt være tilstrekkelig til å ivareta utbredelse og variasjon av naturtypen og tilhørende arts mangfold. Om også skjøtsel på dagens nivå opphører og andre tiltak ikke settes inn, vil konsekvensen bli at kystlynghei som naturtype, og trolig noe av det tilhørende arts mangfoldet, over tid går tapt i Norge.

Kystlynghei i ferd med å gro igjen med busker. Området beites, men manglende lyngsviing gir grovvekst lyng, økt innslag av einer og etter hvert vil det komme oppslag av lauvskog. Velskjøtta kystlynghei i bakgrunnen til venstre. Lygra, Vestland. | Foto: Sigrun Aune

1.3 Nasjonale og internasjonale forpliktelser

Handlingsplan for kystlynghei

[Utkast til faggrunnlag med handlingsplan for kystlyngheiene](#) (heretter omtalt som "handlingsplan") ble publisert i 2013 basert på arbeid igangsatt fra 2010. Handlingsplanen har siden vært fulgt opp i nasjonal og regional forvaltning. Planen ble laget som et ledd i arbeidet med å stanse tapet av [biologisk mangfold](#), bygd på internasjonale mål og Norges forpliktelser under [FN-konvensjonen om biologisk mangfold \(CBD\)](#).

Handlingsplan for kystlynghei er en oppfølging av nasjonale forpliktelser under § 4 og 5 i [Lov om forvaltning av naturens mangfold](#) vedtatt i juni 2009.

Naturmangfoldloven – nml

+ § 4 (forvaltningsmål for naturtyper og økosystemer)

Målet er at mangfoldet av naturtyper ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype. Målet er også at økosystemers funksjoner, struktur og produktivitet ivaretas så langt det anses rimelig.

Hentet fra Lovdata – [Naturmangfoldloven – nml](#)

+ § 5 (forvaltningsmål for arter)

Målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Så langt det er nødvendig for å nå dette målet ivaretas også artenes økologiske funksjonsområder og de øvrige økologiske betingelsene som de er avhengige av.

Hentet fra Lovdata – [Naturmangfoldloven – nml](#)

Forskrift om utvalgte naturtyper

Kystlynghei fikk status som utvalgt naturtype den 7. mai 2015, og ble med det den sjette naturtypen som ble innlemmet i [forskrift om utvalgte naturtyper](#). Formålet med forskriften er å ivareta mangfoldet av naturtyper innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det arts mangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype, jf. [naturmangfoldloven § 4](#). Virkeområdet for forskrift om utvalgte naturtyper er privat og offentlig eid areal utenfor verneområdene.

Kapittel VI, §§ 52–56 i naturmangfoldloven gir nærmere bestemmelser om utvalgte naturtyper. [Naturmangfoldloven § 52](#) pålegger staten å legge fram en handlingsplan for å sikre naturtypen ved utvelgelse av en naturtype der aktiv skjøtsel eller andre typer tiltak er en forutsetning for ivaretagelse av naturtypen.

Sentrale bestemmelser om utvalgte naturtyper

- **Særskilt hensyn:** Alle skal opptre aktsomt og gjøre det som er rimelig for å unngå skade på naturmangfoldet (§6 i naturmangfoldloven). Denne aktsomhetsplikten er skjerpet for utvalgte naturtyper, slik at en skal ta *særskilt hensyn* til disse. Offentlige myndigheter skal også ta særskilt hensyn til forekomster av utvalgte naturtyper, bl.a. når de fatter vedtak, forvalter fast eiendom og tildeler tilskudd (naturmangfoldloven § 53). Før myndigheter beslutter å gjøre inngrep i utvalgte naturtyper, skal de klarlegge konsekvensene for naturtypen.
- **Meldeplikt:** Jordbruks- og skogbrukstiltak som berører forekomster av utvalgte naturtyper og som ikke krever tillatelse, skal meldes til kommunen før tiltaket iverksettes. Frist for kommunen til å gi tilbakemelding er 3 uker fra meldingen kom inn. Tiltaket kan ikke utføres før det er gitt tilbakemelding. Kommunen skal vurdere tiltaket etter regler i naturmangfoldloven [§ 53](#), og kan nekte tiltaket eller gi nærmere pålegg om hvordan tiltaket skal gjennomføres. For tiltak som i handlingsplanen angis som positive for naturtypen og på den måten bygger opp under naturtypens utbredelse og forekomstenes økologiske tilstand gjelder imidlertid ikke meldeplikten.
- **Informasjon:** Tillatelse til tiltak i forekomster av en utvalgt naturtype skal kunngjøres i minst én avis som er alminnelig lest på stedet eller på den måten som følger av den enkelte loven.
- **Miljøvedtaksregisteret:** Myndigheter som fatter enkeltvedtak som berører en forekomst av en utvalgt naturtype, jf. [naturmangfoldloven § 53](#), skal registrere vedtaket i Miljøvedtaksregisteret.
- **Handlingsplan:** Staten skal legge fram en handlingsplan for å sikre den utvalgte naturtypen hvis aktiv skjøtsel eller andre typer tiltak er en forutsetning for å ta vare på den.

Kilder: Naturmangfoldloven, forskrift om utvalgte naturtyper og forskrift om miljøvedtaksregisteret

Med utgangspunkt i norske miljømål for naturmangfold omtaler planen bl.a. aktuelle virkemidler for å ta vare på trua natur og representativ bevaring av det norske naturmangfoldet.

Planen dekker de åtte hovedøkosystemene, der *kulturlandskap og åpent lavland* omfatter dyrkede områder (åker), ekstensivt drevne områder (semi-naturlig mark) og andre (naturlig åpne) naturtyper i åpent lavland.

Nasjonale miljømål

Handlingsplanen for kystlynghei vil bidra til alle de [tre nasjonale miljømålene for naturmangfold](#), og til ett [mål for kulturmiljø](#).

- **Mål 1.1** – Økosystemene skal ha god tilstand og levere økosystemtjenester
- **Mål 1.2** – Ingen arter og naturtyper skal utryddes, og utviklingen til truede og nær [truede arter](#) og naturtyper skal bedres
- **Mål 1.3** – Et representativt utvalg av norsk natur skal tas vare på for kommende generasjoner
- **Mål 2.3** – Et mangfold av kulturmiljø tas vare på som grunnlag for kunnskap, opplevelse og bruk

Mål 1.1 og 1.2 danner grunnlaget for at kystlynghei som trua naturtype forvaltes gjennom virkemiddelet utvalgt naturtype og tilhørende handlingsplan.

Mål 1.3 ses i sammenheng med langsiktig bevaring av et utvalg kystlyngheier gjennom områdevernet.

Handlingsplanen bidrar i tillegg til mål 2.3 i de nasjonale miljømålene for kulturminner og kulturmiljø.

1.4 Resultater og erfaringer fra første planperiode

Planen målrettes basert på kunnskapsgrunnlag (Kaland og Kvamme 2013), forarbeid til revidering av handlingsplan for kystlynghei (Kvamme og Velle upubl.) og erfaringer fra oppfølging av kystlynghei i første handlingsplanperiode.

Sentrale funn knytta til oppnådde resultater og status fra første handlingsplanperiode er:

- Oppfølging av nasjonal handlingsplan for naturtypen har økt antall lokaliteter og areal som ivaretas med beiting og lyngsviing betydelig siden oppstart i 2012/2013.
- Arealet i skjøtsel i 2023 [anslås å være 447 800 dekar](#).
- Omtrent 160 lokaliteter av kystlynghei ble fulgt opp av miljøforvaltningen i 2019. Med oppfølging menes arealer der det er laget skjøtelsplan og/eller som følges opp med tiltak årlig eller regelmessig, eller som restaureres.
- Om lag 300 000 dekar skjøttes ved beite med støtte fra regionale miljøprogram i jordbruket. I 2022 ble 5200 dekar kystlynghei brent med støtte fra samme ordning.
- Kystlynghei skjøttes og restaureres innenfor flere verneområder i dag, men naturtypen

vurderes ikke som representativt dekket innenfor områdevernet.

- 23 referanseområder langs kysten, både innenfor og utenfor verneområder, ble pekt ut i 2013 og handlingsplanen hadde et mål om at "representativiteten av kystlyngheier i Norge skal være dekket ved at referanseområder er i drift/skjøttes". Skjøtselen i referanseområdene varierer i dag fra svært god til fraværende og vi bør justere/oppdatere hvilken rolle referanseområdene skal ha, samt hvilke områder som står på lista.
- Vi har fått økt kunnskap om kystlynghei i nord som viser at det finnes like gode lokaliteter med kystlynghei i Vesterålen og Sør-Troms som i Lofoten, og at nordgrensa for kystlynghei derfor bør flyttes.
- Kystlynghei er en av naturtypene som har blitt kartlagt mest gjennom kartlegging etter Miljødirektoratets instruks i perioden 2018–2023 (8815 lokaliteter/polygon, 578 956 daa), men det er fortsatt behov for mer kartlegging.
- I underkant av 20 % av kystlyngheia kartlagt gjennom Miljødirektoratets instruks (per 2023) har skjøtsel med beiting og lyngsviing, mens i overkant av 80 % har en tilstand med mangelfull eller fraværende skjøtsel (jf. tilstandsklasser moderat, dårlig eller svært redusert). Kun ca. 30 % av det kartlagte arealet har fravær av fremmedarter.
- Kunnskapen om lyngsviing som skjøtselsmetode har økt både hos grunneiere, lokale brannvesen og andre. Kursing i regi av bl.a. nasjonal fagrådgiver har bidratt til dette. Det er viktig at videreføring av kunnskap om skjøtselsformer holder frem.
- Forutsigbarhet/langsiktighet og støtteordninger viktige for langsiktig bevaring og skjøtsel.
- Skjøtselsplaner legger til rette for å ivareta hver enkelt lynghei på en bærekraftig måte, og med de lokale tilpasningene som er nødvendig. Dette inkluderer ivaretagelse av sårbare arter og kulturminner.
- Målet fra første handlingsplanperiode om at "overvåkning skal være utviklet og igangsatt" er ikke oppfylt, og det er fortsatt behov for å få på plass en overvåkning av naturtypen.

Langsiktig bevaring krever oppfølging, men god organisering gir resultater

Første handlingsplanperiode satte ambisiøse mål for å ivareta naturtypen. Resultater fra perioden 2013–2023 viser at man er kommet godt i gang og at tiltakene virker. Redusert tilstand og gjengroing som følge av endra arealbruk er likevel en pågående stor trussel mot kystlynghei som naturtype i Norge. Forutsetninger for å kunne stoppe denne negative utviklingen er tilstrekkelig innsats for igangsetting av skjøtsel i moderat tilstand, restaurering av arealer i dårlig tilstand og stoppe arealavgang til andre formål.

Valgt forvaltningsmodell for å gjennomføre handlingsplanen har vist seg godt egnet for å mobilisere, målrette og kvalitetssikre tiltak i et systematisk samarbeid mellom miljø- og landbruksforvaltning, grunneiere/skjøtselsarbeidere og fagmiljøer.

Erfaringene med trinnvis opptrapping av handlingsplaner i ulike fylker, spesielt for slåttemark, viser samtidig at det tar tid å sikre restaurering og skjøtsel i et tilstrekkelig omfang i hele utbredelsesområdet for naturtypen.

Se nærmere omtale av forvaltningsmodellen bygd på "Arvesølvmodellen" i [kunnskapsgrunnlag for slåttemark og lauveng for nasjonal handlingsplanperiode 2023–2037](#) og figuren i [kapittel 4.2.1](#).

Skjøtsel tar vare på leveområder for artene

Nasjonale mål for naturmangfold omfatter både naturtypene og artene som lever i disse. Kystlynghei er viktig leveområde for et stort artsmangfold og trua arter i Norge, blant annet fugler, karplanter, lav, moser, sopper, biller, edderkoppdyr, sommerfugler og tovinger. Noen av disse er arter knyttet til brann. Gjennom å bevare et nettverk av slike arealer i nødvendig omfang og god tilstand bidrar oppfølging av handlingsplan for kystlynghei til å ta vare på dette artsmangfoldet.

Handlingsplanen for kystlynghei er også et verktøy som bidrar til å ta vare på leveområder for den sterkt trua arten hubro. Hubro har en egen handlingsplan som bl.a. viser til at det er viktig å redusere gjengroing av kystlynghei og andre åpne arealer i tilknytning til hubroens hekkeområder.

Handlingsplanen bidrar til mål i flere nasjonale planer og satsinger

Siden oppstart av handlingsplanarbeidet for kystlynghei i 2013, har bidrag på tvers av sektorer resultert i flere nasjonale, tverrsektorielle tiltaksplaner på naturmangfoldsområdet. Tiltakene under handlingsplan for kystlynghei vil ha klare koblinger til mål og tiltak, og bidra til måloppnåelse i andre planer:

- [Tiltaksplan for ville pollinerende insekter \(2021-2028\)](#) med bl.a. tiltakene knyttet til:
 - 2.6 Skjøtselstiltak i verdifulle kulturlandskap
 - 2.8 Skjøtselstiltak i trua naturtyper
 - 2.9 Hensyn til pollinerende arter og leveområder i øvrig arbeid med truet natur
- [Tiltaksplan mot fremmede organismer \(2020-2025\)](#)
 - 23: Tiltak mot fremmede skadelige organismer i UKL-områder
 - 24: Bekjempelsestiltak og spredningshindrende tiltak (truet natur)
- [Oppfølgingsplan for trua natur \(2021-2035\)](#) og prioritering av øvrig innsats for trua natur
- Øvrige handlingsplaner for trua og prioriterte arter, trua og [utvalgte naturtyper](#) i kulturlandskap og åpent lavland, bl.a. tiltak i [handlingsplan for hubro](#)
 - 5.9.1 Oppdatere mal for skjøtelsplan for kystlynghei med informasjon om hensyn til hubro
 - 5.9.2 Utarbeide instruks for lyngsviing som tar hensyn til hubro
- Forvaltningsplaner for verneområder

Restaurering av natur

FNs miljøprogram leder sammen med FN's mat- og landbruksorganisasjon (FAO) verdens tiår 2021-2030 for restaurering av økosystemer. En ny naturavtale ble framforhandlet i desember 2022 under konvensjonen om biologisk mangfold, og satte et nytt internasjonalt mål om at 30 % av naturen som i dag er ødelagt skal restaureres innen 2030.

Miljømyndighetene er ved inngangen til restaureringstiåret allerede involvert i et betydelig arbeid knyttet til restaurering av natur både i våtmark, ferskvann og terrestriske naturtyper. Restaurering og skjøtsel av kystlynghei og øvrige utvalgte naturtyper (slåttemyr og

slåttemark) i Norge bidrar til å nå dette målet.

Arealbruksendringer er en av de største truslene for trua arter og naturtyper i Norge. Miljømyndighetene er i 2023 sammen med fagmiljøene i gang med å opparbeide kunnskapsgrunnlag om økologiske sammenhenger i landskapet. Dette skal støtte arealforvaltningen i å unngå at naturverdier fragmenteres og forringes ved arealdisponering. I et nettverk med annen seminaturalig mark og helhetlige kulturlandskap bidrar skjøtsel av kystlynghei eksempelvis til å ivareta egne leveområder og spredningsveier for genutveksling for arter. Stedfesta kunnskap om "grønn infrastruktur" skal bidra til å unngå at naturverdier fragmenteres og forringes ved arealdisponering.

Kulturmiljøforvaltning i Norge

Dagens gjenværende kystlyngheier ligger ofte som del av helhetlige kulturmiljøer og landskap, der naturverdiene er tett knyttet til kulturhistoriske verdier. Særlig der de inngår i slike større, sammenhengende kulturlandskap har de verdi for å forstå tidlige tiders levemåte og bruk av ressursgrunnlaget.

Enkelte av områdene som er med i miljø- og landbruksmyndighetenes felles nasjonale satsing [Utvalgte kulturlandskap i jordbruket](#), ivaretar viktige arealer av kystlynghei nettopp på dette grunnlaget.

Naturmangfoldloven førte i 2009 til tilføyelser i kulturminnelovens § 2 om definisjoner. Også botaniske, zoologiske eller geologiske forekomster som det knytter seg kulturhistoriske verdier til kan betraktes som kulturminner og kulturmiljøer.

[Kulturmiljømeldingen](#) i 2020 (som for øvrig innførte «kulturmiljø» som en felles betegnelse for kulturminner, kulturmiljøer og landskap) introduserte nye nasjonale mål for kulturmiljøpolitikken, knyttet til engasjement, bærekraft og mangfold. Særlig målet «Et mangfold av kulturmiljø tas vare på som grunnlag for kunnskap, opplevelse og bruk» er relevant for kulturbetinget natur, både som kulturminner og kulturmiljøer i seg selv, og som del av større kulturmiljøer og landskap.

Ivaretagelse av naturtypen kystlynghei bidrar dermed også inn mot nasjonale mål knyttet til kulturmiljøforvaltning i Norge, der kystlyngheiene betraktes som levende eller biologisk kulturmiljø. I tillegg er det en betydelig immateriell kulturarv knyttet til naturtypen. Dette omfatter først og fremst erfaringsbasert og handlingsbåren kunnskap knyttet til slått og høsting, men også lokale stedsnavn og – som en sentral del av levemåte og livberging i det tradisjonelle jordbruket – kulturuttrykk innen folkekultur og kunst.

Tiltak i jordbruket

Landbrukssektoren bidrar med en betydelig miljøinnsats gjennom nasjonale, regionale miljøprogram. Regionale miljøprogram har flere tilskuddsordninger som bidrar til å ivareta kulturbetinga naturmangfold, blant annet tilskudd til skjøtsel av biologisk verdifulle arealer og egen tilskuddsordning for skjøtsel av kystlynghei.

Restaurering og andre engangstiltak gjennomføres med støtte over SMIL-ordningen

(spesielle miljøtiltak i jordbruket). Kunnskapsgrunnlaget fra første handlingsplanperiode viser at forvaltningsmodellen, særlig gjennom de lokale skjøtelsesgruppene, har lagt til rette for både å øke samla innsats og samordne og kvalitetssikre virkemiddelbruken hos miljø- og sektorforvaltning.

1.5 Videreføringer i handlingsplanen 2023–2037

For å oppfylle kravene satt til oppfølging av utvalgte naturtyper i tråd med naturmangfoldloven og nasjonale og internasjonale mål og forpliktelser for naturmangfold, kreves fortsatt innsats for å sikre naturtypen kystlynghei i Norge langsiktig ivaretagelse. Resultater og erfaringer fra første handlingsplanperiode viser at tiltakene har hatt effekt, men det er behov for fortsatt å følge opp naturtypen med nasjonal forvaltning.

Handlingsplan for kystlynghei 2023–2037 bygger i stor grad videre på målsetninger og igangsatt innsats i første handlingsplanperiode. Organiseringen gjennom valgt forvaltningsmodell siden 2013, som blant annet kobler innsatsen i regi av miljø- og sektorforvaltning, videreføres. Tiltakene målrettes ytterligere basert på oppdatert kunnskapsgrunnlag og erfaringer fra første handlingsplanperiode.

1.6 Om målsetning og virkeområde

Overordna mål i første periode (2013–2022):

Det overordna målet i handlingsplan for kystlynghei 2013–2022 har vært *"å bidra til å ivareta naturtypen kystlynghei i Norge slik at variasjonen av typer og det biologiske mangfoldet knyttet til dem ivaretas på sikt, sammen med tradisjonskunnskapen om bærekraftig bruk av lyngheiene, i samsvar med forvaltningsmålet i naturmangfoldloven § 4"*.

I tilhørende delmål har planen prioritert lokaliteter klassifisert som "svært viktige" (A) og "viktige" (B) (kartlagt etter DN-håndbok 13), tilsvarende det som fra 2015 dekkes i forskrift om utvalgte naturtyper.

Etter 2015 har klassifiserings- og kartleggingsmetode blitt endret fra DN-håndbok 13 til Natur i Norge (NiN) og Miljødirektoratets kartleggingsinstruks. Vi vil videre bruke lokaliteter kartlagt etter begge metoder som stedfesta kunnskapsgrunnlag om kystlynghei og i revidert forskrift om utvalgt naturtype kystlynghei (ferdigstilles 2023).

Handlingsplanen fra 2013 hadde ivaretagelse av naturtypen som helhet som overordna mål, med vekt på variasjonen av kystlyngheier og kunnskap om tradisjonell bruk.

Lokaliteter klassifisert med størst verdi/kvalitet ble prioritert. I revidert handlingsplan videreføres dette. Det innebærer at lokaliteter som defineres innenfor forskrift om utvalgt naturtype kystlynghei og de viktigste lokalitetene innenfor verneområder skal prioriteres høyt for tiltak. Lokaliteter som utgjør viktige bidrag til å nå mål i handlingsplanen (f.eks. sikre nødvendig areal og nettverk/landskapsøkologiske sammenhenger), og som ved restaurering kommer inn under forskrift, omfattes også av prioriteringen.

Naturtypen og variasjonen av kystlynghei i Norge skal ivaretas innenfor hele det naturlige utbredelsesområdet, noe som betyr kysten fra Hvaler nordover til Troms og Finnmark fylke. Handlingsplanen for kystlynghei baseres på at representativ og langsiktig bevaring av kystlynghei i stor grad må skje både utenfor og innenfor verneområder, på arealer i privat og annet offentlig eie, i samarbeid med ulike sektorer og aktører.

Forvaltningen i dagens verneområder har virket parallelt med oppfølgingen av kystlynghei gjennom handlingsplan for kystlynghei, og bidrar til målet om å bevare naturtypen gjennom sikring og langsiktig skjøtsel av et utvalg lokaliteter av kystlyngheier med særlige verdier.

St.meld. 14 forankrer også en ambisjon om å bevare et mer representativt utvalg kulturlandskap innenfor norske verneområder, gjennom å *"forbedre forvaltningen av kulturbetinga naturtyper i eksisterende landskapsvernområder slik at naturverdiene opprettholdes"*, og *"vurdere områdevern kombinert med tiltak (for eksempel skjøtsel) for noen lokaliteter som er fåtallige eller som er av svært god kvalitet"*.

Klima- og miljødepartementet har utgitt en handlingsplan for styrket forvaltning av verneområdene (2019). Den klargjør hvordan arbeidet bør organiseres og samordnes, og prinsipper for prioritering og planlegging av tiltak innenfor verneområder for å sikre naturverdiene i dem. Planen slår fast at skjøtsel er det viktigste virkemiddelet for å bekjempe de mest utbredte truslene mot verneverdiene. Videre sier den bl.a. at skjøtsel og andre tiltak i verneområder skal være kunnskapsbasert, og at kompetansen om skjøtsel skal videreutvikles. Planen legger opp til at det skal utredes en ordning med nasjonale eksempelområder (typeområder) for ulike kulturbetingete naturtyper, hvor skjøtelsen skal være mer intensiv og dekke større areal enn i andre verneområder. Kunnskap fra områdene skal brukes i andre liknende verneområder.

Kunnskapsgrunnlag fra rød-til grønn-metoden

Den såkalte ["Rød til grønn"-metoden](#) er i perioden 2018–2021 utviklet av norske fagmiljøer på oppdrag fra Miljødirektoratet for å bygge et systematisk grunnlag for forvaltning av den mest trua naturen i Norge. Her settes mål om bedring av arters og naturtypers rødlistestatus fram i tid, og omfanget av nødvendige tiltak beregnes ut fra dette målet.

Det overordna forvaltningsmålet for kystlynghei for ny handlingsplanperiode er satt i samsvar med typen målsetninger som benyttes i denne metodikken. Norsk rødliste for naturtyper har seksårige omløp, og handlingsplanens varighet settes derfor fram til rødlistevurdering for naturtyper i 2037.

I 2023 er også [kunnskapsgrunnlaget for kystlynghei](#) utviklet i tråd med Rød til grønn-

metoden. Her er det beregnet hvilket omfang av innsats som er nødvendig for å oppnå en trinnvis bedret rødlistestatus fra dagens status som sterkt truet (EN), via rødlistestatus sårbar (VU) som delmål underveis, til at kystlynghei vurderes som nær trua (NT) i 2037. Dette gir et grunnlag for å kunne konkretisere målene for forvaltning av naturtypen i handlingsplanperioden innenfor samla nasjonale rammer for arbeidet med å ivareta trua natur i Norge (se videre omtale i [kapittel 5.1](#)).

Kunnskapsgrunnlag for kystlynghei etter rød-til-grønn-metodikken

Kunnskapsgrunnlaget for kystlynghei etter rød-til-grønn-metodikken ble laget i 2023. Det beskriver status for naturtypen, og setter opp mål og aktuelle tiltak for å forbedre rødlistestatusen fram mot 2037.

Nøkkeltall våren 2023

Naturtypens reelle areal:	4975 km ²
Kartlagt areal:	1421 km ²
Areal med skjøtsel:	447 km ²

Mål for 2037: Naturtypen vurderes som NT (nær truet) på norsk rødliste for naturtyper

Delmål: Naturtypen vurderes som VU (sårbar) på norsk rødliste for naturtyper

Tiltak for å nå målet om å forbedre rødlistestatus til NT:

- Videreføre pågående skjøtsel. 447 km²
- Igangsette beiting og lyngsviing i lynghei i moderat tilstand (brakkleggingsfase). 860 km²
- Kunnskapsoverføring – lære opp grunneiere/bønder i tradisjonell skjøtsel
- Rydding av trær og kratt i lynghei i dårlig og svært redusert tilstand. 3881 km²
- Igangsette beiting og lyngsviing i dårlig og svært redusert tilstand. 3881 km²
- Forhindre at areal bygges ned. 4976 km²

Det er flere **tilleggseffekter** ved å ta vare på kystlynghei. Naturtypen er viktig for pollinatorer, har stor betydning for karbonlagring, leverer råvarer som ull, saueskinn og bær, har en brannforebyggende funksjon og er viktig som leveområde for mange (trua) arter.

2. Mål i handlingsplanperioden 2023–2037

Innhold

Overordna mål

Delmål 1 – Langsiktig skjøtsel og restaurering i hele landet

Delmål 2 – Samarbeid og effektiv organisering

Delmål 3 – God kunnskap og dokumentasjon

Delmål 4 – God veiledning og formidling

Internasjonale og nasjonale forpliktelser knyttet til trua naturmangfold, status og erfaringer fra første handlingsplanperiode og utvikling i metodikk for arbeidet med trua natur i Norge danner grunnlaget for å sette mål for ny handlingsplanperiode 2023–2037.

Det **overordna målet** i handlingsplan for kystlynghei formuleres i hensikt å ivareta utbredelsen og bedre utviklingen for naturtypen som del av naturmangfoldet i Norge innenfor denne perioden. Tilhørende fire tematiske delmål skal sørge for å oppfylle det overordna målet ved hjelp av konkrete tiltak som virker hver for seg og sammen.

Overordna mål: Naturtypen kystlynghei ivaretas nasjonalt og utviklingen bedres

Dette innebærer at utbredelse og forekomst av kystlynghei i Norge, og tilstanden på kystlyngheiarealer, bedres nok til at naturtypen blir klassifisert som mindre trua ved rødlistevurdering av naturtyper fram mot 2037

Delmål 1 – Langsiktig skjøtsel og restaurering i hele landet

Dette innebærer å videreføre langsiktig skjøtsel på alle kystlyngheier som er i slik drift, og restaurere og etablere langsiktig skjøtsel av god kvalitet på tilstrekkelig store arealer og i bedret landskapsøkologisk sammenheng fram mot 2037.

Delmål 2 – Samarbeid og effektiv organisering

Dette innebærer å organisere arbeidet med å ivareta naturtypen slik at det gir en kostnadseffektiv og kvalitetssikra bruk av aktuelle virkemidler hos miljøforvaltninga i samarbeid med grunneiere, sektorer og andre aktører.

Organiseringen sikrer rekruttering, prioritering og målretting, og nødvendig omfang og

langsiktighet i restaurering og skjøtsel av arealer.

Delmål 3 – God kunnskap og dokumentasjon

Dette innebærer å skaffe nødvendig oppdatert kunnskap om økologisk tilstand og utvikling av naturtypen kystlynghei, naturtypens betydning for arts mangfold og effekter av tiltak. Dette slik at forvaltningen bruker tilgjengelige virkemidler kunnskapsbasert og effektivt for å ivareta naturtypen kystlynghei på lang sikt.

Delmål 4 – God veiledning og formidling

Målet innebærer veiledning og formidling om kystlynghei overfor grunneiere, sektorer, andre samarbeidsparter og allmennhet.

Dette motiverer til å videreføre og sikre langsiktig innsats for skjøtsel av kystlynghei, og sørger for kvalitet i skjøtelsarbeidet.

3. Prioriterte tiltak

Innhold

- [3.1 Tiltak for langsiktig skjøtsel og restaurering](#)
 - [3.2 Tiltak for samarbeid og effektiv organisering](#)
 - [3.3 Tiltak for god kunnskap og dokumentasjon](#)
 - [3.4 Tiltak for god veiledning og formidling](#)
-

Følgende tiltak er prioritert på nasjonalt nivå. [Tabellen](#) i kapittel 7 angir tidsplanen for når tiltakene er tenkt gjennomført (igangsatt, løpende, på kort sikt og på lang sikt).

I gjennomføringen av handlingsplanen må dette ses som et utgangspunkt for regionale prioriteringer, men tilpasses de faktiske behovene regionalt for å gjennomføre de ulike tiltakene.

3.1 Tiltak for langsiktig skjøtsel og restaurering

Delmål 1 – Langsiktig skjøtsel og restaurering

Dette innebærer å videreføre langsiktig skjøtsel på alle kystlyngheier som er i slik drift, og restaurere og etablere langsiktig skjøtsel av god kvalitet på tilstrekkelig store arealer og i bedret landskapsøkologisk sammenheng fram mot 2037.

Prioriterte tiltak for å oppfylle delmål 1:

- a. videreføre og sikre langsiktig skjøtsel i alle lokaliteter av kystlynghei som er i skjøtsel pr 2023
- b. videreføre arbeidet for å dekke geografiske og variasjonsmessige mangler i langsiktig skjøtsel av naturtypen (bl.a. nordlige kystlyngheier)
- c. se på hvordan kystlynghei i de 23 referanseområdene blir fulgt opp og skjøttet i dag, vurdere behovet for andre/flere områder og avklare hvilken rolle referanseområdene skal ha bl.a. i overvåkning og prioritering av tilskudd fram mot 2037
- d. målrette virkemiddelbruk (bl.a. gjennom skjøtselsplanlegging) for å ivareta kystlynghei i mer robuste økologiske nettverk, sammen med andre tilgrensende naturtyper som skaper helhetlige miljøer. I regioner som har mye kystlynghei, kan det være aktuelt å sette i gang eller øke restaurering og skjøtsel i klynger/kjerneområder
- e. målrette skjøtselsinnsats som ivaretar naturtypelokaliteter som er særlig viktige leveområder for arts mangfold, og som gjennom restaurering og skjøtsel bedrer livsvilkårene for trua arter (f.eks. hubro) og andre prioriterte artsgrupper (bl.a. pollinerende insekter)
- f. videreføre samarbeidet med grunneiere, drivere og skjøtselsarbeidere i ulike sektorer, organisasjoner og private om rekruttering, kunnskapsoverføring og langsiktig skjøtsel av naturtypen
- g. videreutvikle og målrette samarbeidet med jordbruket om skjøtsel av naturtypen som del av drifta på eller tilknytt aktive gårdsbruk/jordbruksforetak
- h. videreutvikle og målrette samarbeidet med brannvernmyndigheter om lyngsviing som skjøtselsmetode
- i. videreutvikle og målrette samarbeidet med landbruks- og kulturminneforvaltninga om skjøtsel av naturtypen som en del av verdifulle og utvalgte kulturlandskap
- j. samordne skjøtselsinnsats og andre tiltak med mål og tiltak i andre nasjonale tiltaksplaner på naturmangfoldsområdet, herunder særlig relevante

- ○ ♦ handlingsplaner for trua/prioriterte arter og trua/utvalgte naturtyper, herunder særlig handlingsplanene for hubro, slåttemark og slåttemyr
- ♦ oppfølgingsplan for trua natur (2021–2035)
- ♦ tverrsektoriell tiltaksplan for pollinerende insekter (2021–2028)
- ♦ tverrsektoriell tiltaksplan for å bekjempe fremmede organismer (2020–2025)

Lyngsviing på Smøla. Ild er et effektivt skjøtselstiltak som fjerner gammel vegetasjon til fordel for ny vegetasjon. | Foto: Liv Guri Velle

3.2 Tiltak for samarbeid og effektiv organisering

Delmål 2 – Samarbeid og effektiv organisering

Dette innebærer å organisere arbeidet med å ivareta naturtypen slik at det gir en kostnadseffektiv og kvalitetssikra bruk av aktuelle virkemidler hos miljøforvaltninga i samarbeid med grunneiere, sektorer og andre aktører.

Organiseringen sikrer rekruttering, prioritering og målretting, og nødvendig omfang og langsiktighet i restaurering og skjøtsel av arealer.

Prioriterte tiltak for å oppfylle delmål 2:

- a. videreføre nasjonal handlingsplan i regi av statlig miljøforvaltning, ledet av Miljødirektoratet med statsforvalterne som ansvarlige for oppfølging med virkemiddelbruk i regioner/fylkene
- b. videreføre etablert forvaltningsmodell (arvesølvmodellen) for oppfølging av handlingsplan for kystlynghei utenfor verneområder effektivt på nasjonalt og regionalt nivå
- c. videreføre en effektiv og samordnet organisering av forvaltning av kystlynghei i verneområder, på nasjonalt og regionalt nivå
- d. videreutvikle samarbeidet med landbruksforvaltning, rådgivningsapparat og jordbruksnæring om prioritering og faglig kvalitetssikring av veiledning ved bruk av økonomiske virkemidler til skjøtsel av slåttemark
- e. identifisere og realisere samarbeidsområder med andre relevante sektorer som disponerer tilgrensende arealer som kan bidra i å ivareta økologiske nettverk for artsmangfold knytta til kystlynghei og andre seminaturlige naturtyper

3.3 Tiltak for god kunnskap og dokumentasjon

Delmål 3 – God kunnskap og dokumentasjon

Dette innebærer å skaffe nødvendig oppdatert kunnskap om økologisk tilstand og utvikling av naturtypen kystlynghei, naturtypens betydning for artsmangfold og effekter av tiltak. Dette slik at forvaltningen bruker tilgjengelige virkemidler kunnskapsbasert og effektivt for å ivareta naturtypen kystlynghei på lang sikt.

Prioriterte tiltak for å oppfylle delmål 3:

- a. prioritere å kartlegge kystlynghei der kartleggingsdekningen innenfor utbredelsesområdet er dårlig, der skjøtels- og restaureringstiltak er aktuelt og der det er stort utbyggingspress
- b. øke kunnskapen om kystlynghei, inkludert ulike utforminger, tradisjonskunnskap og driftsformer bl.a. i nord, samt legge til rette for god kvalitet i kartleggingen av kystlynghei
- c. utvikle og sette i gang overvåkning av kystlynghei. Dette skal bidra til grunnlag for

vurdering av økologisk tilstand i norske hovedøkosystemer (kystlynghei inngår i Kulturlandskap og åpent lavland)

d. overvåke tilstand og utvikling av kystlynghei inkludert effekter av skjøtsels- og restaureringstiltak

e. styrke kunnskapen om betydningen av landskapsøkologiske sammenhenger/ økologiske nettverk av kystlynghei og annen kulturbetinga og ikke-kulturbetinga natur, og effekter av fragmentering

f. styrke kunnskapsgrunnlaget om hvordan tiltak for å ivareta naturtypen er egna til å ta vare på trua arter og artsgrupper prioritert for forvaltning (hvilke og i hvilken grad)

g. videreutvikle maler for skjøtselsplaner (og revisjonsrutiner) til å bidra til overvåkingsdata om naturtypen (og aktuelt utvalg av arter)

h. registrere stedfesta tiltaksaktivitet i tiltaksbase (når nasjonal løsning er utviklet)

i. evaluere måloppnåelse og effekt av tiltak i tråd med forvaltningens plan for oppfølging av trua natur, knyttet opp til rødlistevurderinger underveis og ved utgangen av handlingsplanperioden i 2037

j. oppdatere handlingsplanen når det foreligger ny og relevant kunnskap

3.4 Tiltak for god veiledning og formidling

Delmål 4 – God veiledning og formidling

Målet innebærer veiledning og formidling om kystlynghei overfor grunneiere, sektorer, andre samarbeidsparter og allmennhet.

Dette motiverer til å videreføre og sikre langsiktig innsats for skjøtsel av kystlynghei, og sørger for kvalitet i skjøtselsarbeidet.

Prioriterte tiltak for å oppfylle delmål 4:

a. videreføre veiledning og informasjon om tiltak for trua natur, tilskuddsordninger og handlingsplanoppfølging i regi av statsforvalter og nasjonal fagrådgiver

- b. jevnlig oppdatere veiledermaterieil for skjøtsel og maler for skjøtelsplanlegging
- c. vektlegge krav om at tradisjonell økologisk kunnskap om bruken av kystlyngheiene danner grunnlaget for skjøtelsråd i planer og skjøtelspraksis på de enkelte lokalitetene
- d. sikre og videreutvikle inngått samarbeid med grunneiere, drivere og skjøtelsarbeidere, og samle og motivere regionale nettverk
- e. tilrettelegge arenaer for kunnskaps- og informasjonsdeling mellom aktører og nivå i miljø- og landbruksforvaltningen, regional fagrådgivning og andre sektorer/interessenter inkludert brannmyndigheter, bl.a. gjennom regionale skjøtelsgrupper
- f. formidle kunnskap om kystlynghei og skjøtsel til nye, mulige samarbeidsparter (privatpersoner, organisasjoner m.fl.) for langsiktig skjøtsel
- g. formidle betydningen av å ta vare på helhetlige miljø i tilknytning til kystlyngheilokalitetene i forbindelse med veiledning og skjøtelsplanlegging, og overfor allmennhet og ulike sektorer
- h. formidle kunnskap og informasjon om tiltak og aktiviteter i oppfølging av handlingsplanen gjennom tilrettelagt materiale publisert på nett hos miljøforvaltningen, samarbeidende sektorer og i media

4. Virkemidler for å nå målne

Innhold

[4.1 Juridiske og økonomiske virkemidler](#)

[4.2 Organisering av arbeidet med handlingsplanen](#)

4.1 Juridiske og økonomiske virkemidler

Sentrale virkemidler i miljøforvaltningen som benyttes i handlingsplanoppfølgingen er:

- naturmangfoldloven – spesielt Kap. II allmenne bestemmelser om bærekraftig bruk og Kap VI utvalgte naturtyper
- forskrift om utvalgte naturtyper
- forskrift om fremmede organismer

- forskrift om utsetting av fremmede treslag
- verneforskrifter
- forvaltningsplaner/skjøtselsplaner for verneområder
- overvåkning knyttet til tiltak, inkludert bevaringsmål
- driftsmidler i miljøforvaltningen (organisering/forvaltningsmodell)
- tilskuddsordninger – tiltak for trua naturtyper, tiltak i Utvalgte kulturlandskap i jordbruket
- midler til tiltak i verneområder (restaurerings- og skjøtselstiltak)

I tillegg til miljøforvaltningens egne virkemidler bidrar andre sektors virkemidler til både å ivareta nødvendige hensyn og å utløse tiltak i kystlynghei. Blant disse utløser jordbrukets tilskuddsordninger (RMP og SMIL) den største innsatsen på skjøtsel og restaurering.

4.2 Organisering av arbeidet med handlingsplanen

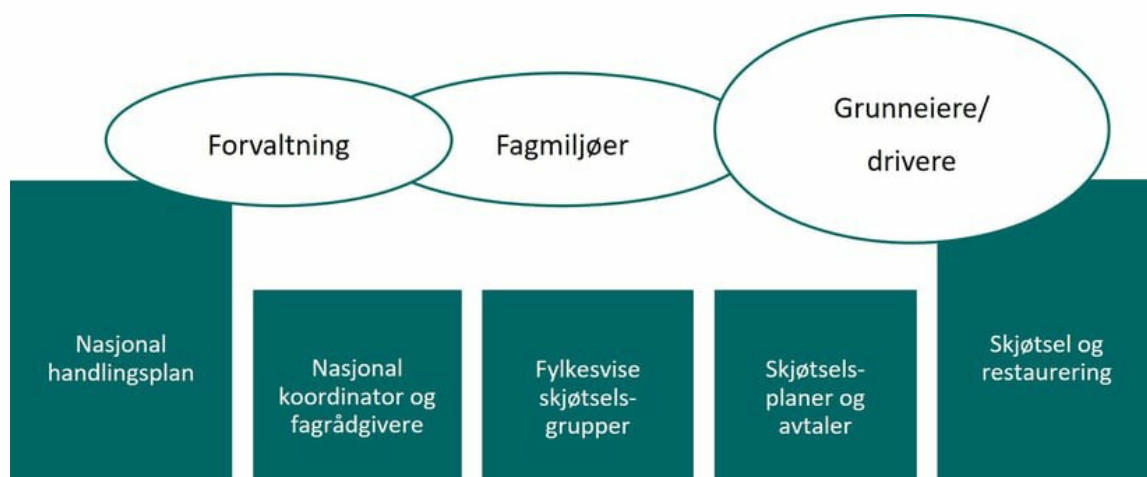
Temaet er presentert under delmål 2 om effektiv organisering for å nå målet om tilstrekkelig kystlynghei i skjøtsel.

4.2.1 Organisering utenfor verneområder

Følgende organisering skal benyttes utenfor verneområder.

Etablert forvaltningsmodell for samarbeid mellom grunneiere/drivere, forvaltning og fagmiljø videreføres, og

- handlingsplanarbeidet skal fortsatt ledes av *nasjonal statlig miljømyndighet* v/Miljødirektoratet
- statsforvalterne står for *regional statlig oppfølging* (som del av sitt arbeid med trua natur og utvalgte naturtyper)
- samarbeid med jordbrukssektor og andre aktører om målretting av tiltak sikres gjennom regionale *skjøtselsgrupper eller tilsvarende tverrgående samarbeid* mellom miljø- og landbruksforvaltning, grunneiere/drivere og fagmiljøer/fagrådgivning
- nasjonal og regional faglig bistand i oppfølging og kvalitetssikring sikres gjennom avtaler med nasjonale og regionale fagmiljøer i rollene *nasjonal fagrådgiver og regionale fagrådgivere*

Illustrasjon av forvaltningsmodellen som benyttes for de utvalgte naturtypene slåttemark, kystlynghei og slåttemyr ("Arvesølvmodellen"). | Miljødirektoratet

4.2.2 Organisering innenfor verneområder

Gjennomføring av skjøtselstiltak i verneområder følger etablert forvaltningsmodell:

- Vurdering av innmeldte behov for tiltaksmidler og tildeling av disse til forvaltningsmyndigheten for verneområder, foretas av Miljødirektoratet.
- Forvaltningsmyndigheten for verneområder står oftest som tiltakshaver og økonomisk ansvarlig for skjøtselstiltakene. Forvaltningsmyndighet er Statsforvalteren, nasjonalpark- eller verneområdestyrer eller kommuner som har fått delegert forvaltningsmyndighet
- Forvaltningsmyndigheten er ansvarlig for at skjøtelsplaner utarbeides og legges til grunn for arbeidet.
- Statens naturoppsyn har kompetanse på skjøtsel av kystlynghei og utfører ofte skjøtselstiltak i verneområder. Forvaltningsmyndigheten kan også kjøpe slike tjenester fra annet kyndig personell.

5. Effekter av virkemidler og tiltak

Nullalternativet, som er dagens situasjon og forventet utvikling uten videre innsats/tiltak, utgjør referansepunktet for å vurdere konsekvensene av de foreslåtte tiltakene.

Foreslåtte tiltak vil bidra til å videreføre og øke arealet av kystlynghei med langsiktig skjøtsel. Hvor mye kystlynghei i aktiv skjøtsel det er mulig å oppnå framover, vil avgjøre hvordan kystlynghei blir vurdert ved kommende rødlistevurderinger. Dette begrenses først og fremst av økonomiske rammer på tilskuddsordninger til å støtte opp om restaurering og skjøtsel, og driftsmidler hos forvaltningen til innsats for trua natur. Skjøtsel av kystlynghei krever tid, motivasjon og kunnskap hos grunneiere, bønder og andre som gjennomfører skjøtselen.

Kystlynghei som holdes i god tilstand og hevd gjennom tiltak i denne handlingsplanen vil bidra til å nå nasjonale miljømål for trua natur i Norge. I tillegg til å bevare naturmangfoldverdiene knytta til en trua naturtype og tilhørende (trua) arter, bidrar kystlynghei i god tilstand med økosystemtjenester til nytte for samfunnet. Dette inkluderer bl.a. råvarer fra saueholdet (ull, kjøtt og skinn), pollinering, karbonfangst og -lagring, brannforebyggende funksjon, jordbrukshistoriske og kulturhistoriske verdier og opplevels- og rekreasjonsverdier.

Forvaltningsmodellen for oppfølging av handlingsplan for kystlynghei har allerede fra

starten i 2013 etablert et samarbeid mellom landbruks- og miljøforvaltningen om målretta og effektiv bruk av økonomiske virkemidler i form av tilskuddsordninger fra miljø- og sektorforvaltning. Særlig jordbrukssektoren bidrar derfor allerede til å opprettholde skjøtsel av kystlyngheiarealer knytta til aktive landbruksforetak. Tilskuddsordningen til skjøtsel av utvalgt naturtype kystlynghei i regionalt miljøprogram og flere andre areal- og produksjonsbaserte driftstilskudd i jordbruket er sentrale sektorvirkemidler som muliggjør dette bidraget. Samarbeidet med jordbrukssektoren vil være sentralt også i den videre handlingsplanoppfølginga.

5.1 Kostnader, finansiering og samordning

Tiltakene under handlingsplanen gjennomføres innenfor til enhver tid gjeldende budsjettrammer hos forvaltningen. Utenfor verneområder er tilskuddsordninger sentrale for å få gjennomført tiltak. Tiltak innenfor vernegrensene finansieres over budsjett for tiltak i verneområder.

Handlingsplan for kystlynghei fra 2013 inneholdt beregning av forventede kostnader til skjøtsel, organisering, overvåkning, og kunnskap og faglig kvalitetssikring. Ikke alle tiltak er realisert eller videreført gjennom perioden, men beregna behov knytta til gjenopptatt og videreført skjøtsel har gjennomgående vært fulgt opp med midler fra miljø- og landbruksforvaltningen. De siste årene har kostnader til tiltak for kystlynghei i regi av miljøforvaltninga ligget på rundt 5–6 mill. kr pr år. Dette er hovedsakelig midler som går til skjøtsel gjennom tilskuddsordningen for trua naturtyper. Målretting og kvalitetssikring av tiltak, i form av skjøtelsplaner, regional og nasjonal koordinering/fagrådgivning har vært finansiert med driftsmidler hos Statsforvalter og Miljødirektoratet innenfor et driftsbudsjett til *samla oppfølging av alle trua naturtyper*.

Alle sektorer er pålagt å ta de særlige hensynene i arealforvaltningen som er knytta til at kystlynghei har juridisk status som utvalgt naturtype. Sektormyndighetene er også forpliktet til å ta hensyn til utvalgte naturtyper i sin tilskuddsforvaltning, jf. naturmangfoldloven § 53. Ulike sektorer bidrar gjennom sitt sektoransvar for miljø, til å ivareta naturtypen med langsiktig skjøtsel av egne arealer. Hvor mye ulike sektorer kan bidra til å nå forvaltningsmålet for kystlynghei som naturtype, bestemmes både av hvilke arealer sektorene forvalter, forholdet til nasjonale mål på sektorens ansvarsfelt og de til enhver tid økonomiske rammene prioritert til denne typen miljøtiltak. Landbruksforvaltningen bidrar mest, gjennom egen tilskuddsordning til skjøtsel av utvalgt naturtype kystlynghei i Regionalt miljøprogram (RMP). I 2022 ble det gitt 13,4 mill. kr i tilskudd til skjøtsel og beite av kystlynghei fra [landbruksforvaltningen over denne ordningen](#).

Forvaltningsmodellen som benyttes i arbeidet med de skjøtelsbetinga naturtypene er innretta for å sikre kostnadseffektiv og målretta ressursbruk miljøforvaltninga i direkte samarbeid med grunneiere og drivere om praktisk skjøtsel. [Evaluering og gjennomgang av tilskuddsordningene for trua natur](#) konkluderer med at virkemiddelbruken har fungert slik så langt i oppfølgingen av skjøtelsbetinga natur. Modellen tilrettelegger også for systematisk samarbeid og målretta bruk av sektorvirkemidler, og gir rom for arbeidsdeling i samarbeidet med flere ulike aktører om skjøtsel og langsiktig bevaring av kystlynghei. I

flere fylker er det etablert en tett samordning i løpet av første handlingsplanperiode, hvor bl.a. de regionale skjøtselsgruppene er en viktig arena for dette. Over tid har etablert forvaltningsmodell i arbeidet med skjøtselsbetinga natur også vist seg nyttig både for intern samordning av egen virkemiddelbruk og for tverrsektorielt myndighetssamarbeid på flere felt innen naturmangfold.

God samordning av virkemiddelbruk knytta til mål og tiltak i flere tverrsektorielle nasjonale planer på naturmangfoldsområdet gir best forutsetning for gode resultater og effektiv bruk av offentlige midler. Oppfølgingen i regi av handlingsplan for kystlynghei bidrar inn i nasjonale målsetninger i flere tverrsektorielle tiltaksplaner knytta til trua natur – de mest sentrale er omtalt i kapittel 1.

Kunnskapsgrunnlaget for kystlynghei fra rød-til-grønn-metoden (se også kap. 1.6) inkluderer beregninger av hvilke typer tiltak og hvor store arealer som må ivaretas for å nå ulike målnivå, og hvilke kostnader som er forbundet med ulike grader og typer av innsats. Dette gir et kvantitativt grunnlag for å videreutvikle mål og prioriteringer i forvaltningsinnsats for naturtypen gjennom handlingsplanperioden, samordnet med øvrig systematisk oppfølging av den mest trua naturen hos forvaltningen. Som utvalgt naturtype vil kystlynghei vektlegges i forvaltningens prioritering av innsats, jf. naturmangfoldloven § 53.

6. Vurdering av måloppnåelse

Vurdering av måloppnåelse i handlingsplan for kystlynghei vil følge etablert/gjeldende plan for oppfølging av all trua natur i regi av Miljødirektoratet.

Publisering av nye rødliste-vurderinger av trua naturtyper vil være sentrale måletidspunkter. I tilknytning til rødlistevurderingene gjennomføres evalueringer av måloppnåelse og avstand til oppsatte mål underveis i handlingsplanperioden.

Sluttevaluering av samla måloppnåelse i planperioden gjennomføres i sluttåret 2037.

7. Tabell med prioriterte tiltak

Tabellen viser en samlet liste over prioriterte tiltak fra [kapittel 3](#) i handlingsplan for Kystlynghei. Under "Hovedansvar" er Statsforvalteren forkortet til "SF" og Miljødirektoratet forkortet til "Mdir".

Tiltak for langsiktig skjøtsel og restaurering

Tiltak	Beskrivelse	Område	Hovedansvar	Gjennomføring
3.1.a	Videreføre og sikre langsiktig skjøtsel i alle lokaliteter av kystlynghei som er i skjøtsel per 2023	Nasjonalt	Mdir, SF	Løpende
3.1.b	Videreføre arbeidet for å dekke geografiske og variasjonsmessige mangler i langsiktig skjøtsel av naturtypen (bl.a. nordlige kystlyngheier)	Regionalt	Mdir, SF	Løpende
3.1.c	Se på hvordan kystlynghei i de 23 referanseområdene blir fulgt opp og skjøttet i dag, vurdere behovet for andre/flere områder og avklare hvilken rolle referanseområdene skal ha i bl.a. overvåkning og prioritering av tilskudd fram mot 2037	Nasjonalt	Mdir, SF	Kort sikt
3.1.d	Målrette virkemiddelbruk (bl.a. gjennom skjøtselsplanlegging) for å ivareta kystlynghei i mer robuste økologiske nettverk, sammen med andre tilgrensende <u>naturtyper</u> som skaper helhetlige miljøer. I regioner som har mye kystlynghei, kan det være aktuelt å sette i gang eller øke restaurering og skjøtsel i klynger/kjerneområder.	Regionalt	SF	Kort og lang sikt
3.1.e	Målrette skjøtselsinnsats som ivaretar naturtypelokaliteter som er særlig viktige leveområder for artsmangfold, og som gjennom restaurering og skjøtsel bedrer livsvilkårene for trua arter (f.eks. hubro) og andre prioriterte artsgrupper (bl.a. pollinerende insekter)	Nasjonalt	Mdir, SF	Kort sikt
	Videreføre samarbeidet med grunneiere, drivere og			

3.1.f	skjøtselsarbeidere i ulike sektorer, organisasjoner og private om rekruttering, kunnskapsoverføring og langsiktig skjøtsel av naturtypen	Nasjonalt, regionalt	SF	Kort sikt, løpende
3.1.g	Videreutvikle og målrette samarbeidet med jordbruket om skjøtsel av naturtypen som del av drifta på eller tilknyttede aktive gårdsbruk/jordbruksforetak	Regionalt	SF	Kort sikt, løpende
3.1.h	Videreutvikle og målrette samarbeidet med brannvernmyndigheter om lyngsviing som skjøtelsesmetode	Nasjonalt, regionalt	Mdir, (SF)	Lang sikt
3.1.i	Videreutvikle og målrette samarbeidet med landbruks- og kulturminneforvaltninga om skjøtsel av naturtypen som en del av verdifulle og utvalgte kulturlandskap	Nasjonalt, regionalt	Mdir, SF	Lang sikt
3.1.j	samordne skjøtelsesinnsats og andre tiltak med mål og tiltak i andre nasjonale tiltaksplaner på naturmangfoldsområdet, herunder særlig relevante - handlingsplaner for trua/prioriterte arter og trua/utvalgte naturtyper - oppfølgingsplan for trua natur (2021–2035) - tverrsektoriell tiltaksplan for pollinerende insekter (2021–2028) - tverrsektoriell tiltaksplan for å bekjempe <u>fremmede organismer</u> (2020–2025)	Nasjonalt, regionalt	Mdir, SF	Løpende

Tiltak for samarbeid og effektiv organisering

Tiltak	Beskrivelse	Område	Hovedansvar	Gjennomføring
3.2.a	Videreføre nasjonal handlingsplan i regi av statlig miljøforvaltning, ledet av Miljødirektoratet med statsforvalterne som ansvarlige for oppfølging med virkemiddelbruk i regioner/fylkene.	Nasjonalt	Mdir, SF	Kort sikt, løpende
3.2.b	Videreføre etablert forvaltningsmodell (arvesølvmodellen) for oppfølging av handlingsplan for kystlynghei utenfor verneområder effektivt på nasjonalt og regionalt nivå	Nasjonalt	Mdir, SF	Kort sikt, løpende
3.2.c	Videreføre en effektiv og samordnet organisering av forvaltning av kystlynghei i verneområder, på nasjonalt og regionalt nivå	Nasjonalt	Mdir, SF/forvaltningsmyndighet	Kort sikt, løpende
3.2.d	Videreutvikle samarbeidet med landbruksforvaltning, rådgivningsapparat og jordbruksnæring om prioritering og faglig kvalitetssikring av veiledning ved bruk av økonomiske virkemidler til skjøtsel av slåttemark	Nasjonalt, regionalt	Mdir, SF	Kort sikt, løpende
3.2.e	Identifisere og realisere samarbeidsområder med andre relevante sektorer som disponerer tilgrensende arealer som kan bidra i å ivareta økologiske nettverk for artsmangfold knytta til kystlynghei og andre seminaturlige naturtyper	Nasjonalt	Mdir	Lang sikt

Tiltak for god kunnskap og dokumentasjon

Tiltak	Beskrivelse	Område	Hovedansvar	Gjennomføring
--------	-------------	--------	-------------	---------------

3.3.a	Prioritere å kartlegge naturtypeforekomster der kartleggingsdekningen innenfor utbredelsesområdet er dårlig, der skjøtsels- og restaureringstiltak er aktuelt og der det er stort utbyggingspress	Regionalt	SF	Kort sikt, løpende
3.3.b	Øke kunnskapen om kystlynghei, inkludert ulike utforminger, tradisjonskunnskap og driftsformer, bl.a. i nord, samt legge til rette for god kvalitet i kartleggingen av kystlynghei	Nasjonalt	Mdir	Kort sikt
3.3.c	Utvikle og sette i gang overvåkning av kystlynghei. Dette skal bidra til grunnlag for vurdering av økologisk tilstand i norske hovedøkosystemer (kystlynghei inngår i Kulturlandskap og åpent lavland)	Nasjonalt	Mdir	Kort sikt
3.3.d	Overvåke tilstand og utvikling av kystlynghei inkludert effekter av skjøtsels- og restaureringstiltak.	Nasjonalt	Mdir	Lang sikt
3.3.e	Styrke kunnskapen om betydningen av landskapsøkologiske sammenhenger/ økologiske nettverk av kystlynghei og annen kulturbetinga og ikke-kulturbetinga natur, og effekter av fragmentering	Nasjonalt	Mdir	Lang sikt
3.3.f	Styrke kunnskapsgrunnlaget om hvordan tiltak for å ivareta naturtypen er egna til å ta vare på trua arter og artsgrupper prioritert for forvaltning (hvilke og i hvilken grad)	Nasjonalt	Mdir	Lang sikt, løpende
3.3.g	Videreutvikle maler for skjøtselsplaner (og revisjonsrutiner) til å bidra til overvåkingsdata om naturtypen (og aktuelt utvalg av arter)	Nasjonalt	Mdir	Lang sikt, løpende

3.3.h	Registrere stedfesta tiltaksaktivitet i tiltaksbase (under utredning/utvikling)	Nasjonalt	Mdir	Lang sikt, under utvikling
3.3.i	Evaluerer måloppnåelse og effekt av tiltak i tråd med forvaltningens plan for oppfølging av trua natur, knyttet opp til rødlistevurderinger underveis og ved utgangen av handlingsplanperioden i 2037	Nasjonalt	Mdir	Lang sikt
3.3.j	Oppdatere handlingsplanen når det foreligger ny og relevant kunnskap	Nasjonalt	Mdir	Løpende

Tiltak for god veiledning og formidling

Tiltak	Beskrivelse	Område	Hovedansvar	Gjennomføring
3.4.a	Videreføre veiledning og informasjon om tiltak for trua natur, tilskuddsordninger og handlingsplanoppfølging i regi av statsforvalter og nasjonal fagrådgiver	Nasjonalt	Mdir, SF	Kort sikt, løpende
3.4.b	Jevnlig oppdatere veiledermaterieil for skjøtsel og maler for skjøtelsplanlegging	Nasjonalt	Mdir	Løpende
3.4.c	Vektlegge krav om at tradisjonell økologisk kunnskap om bruken av kystlyngheiene danner grunnlaget for skjøtelsråd i planer og skjøtelspraksis på de enkelte lokalitetene	Nasjonalt	Mdir, SF	Kort sikt, løpende
3.4.d	Sikre og videreutvikle inngått samarbeid med grunneiere, drivere og skjøtelsarbeidere, og samle og motivere regionale nettverk	Regionalt	SF	Løpende

Tilrettelegge arenaer for kunnskaps- og

3.4.e	informasjonsdeling mellom aktører og nivå i miljø- og landbruksforvaltningen, regional fagrådgivning og andre sektorer/interessenter inkludert brannmyndigheter	Nasjonalt	Mdir, SF	Kort sikt, løpende
3.4.f	Formidle kunnskap om kystlynghei og skjøtsel til nye og potensielle samarbeidsparter (privatpersoner, organisasjoner m.fl.) for langsiktig skjøtsel	Nasjonalt	Mdir	Lang sikt
3.4.g	Formidle betydningen av å ta vare på helhetlige miljø i tilknytning til kystlyngheilokalitetene i forbindelse med veiledning og skjøtelsplanlegging, og overfor allmennhet og ulike sektorer	Nasjonalt	Mdir	Lang sikt, løpende
3.4.h	Formidle kunnskap og informasjon om tiltak og aktiviteter i oppfølging av handlingsplanen på nett hos miljøforvaltningen, samarbeidende sektorer og i media	Nasjonalt	Mdir	Løpende

